

Nationaal Park
Drentsche Aa

De bomen
en het bos

DOOR STROOM

MAGAZINE 36 VOORJAAR 2021

BIJZONDER BOS!
ZWANEMEERBOS

Karin Broekhuijsen
**DOL OP DE
DAGERAAD**

Drenthe

BOMENKAP STUIT VAAK OP WEERSTAND EN ONBEGRIP. MENSEN HECHTEN AAN BOMEN EN VOOR VELEN IS BOS ZO ONGEVEER SYNONIEM AAN NATUUR. DIE BETROKKENHEID IS EEN GROOT GOED, MAAR IN DE DISCUSSIES OVER HET BOSBEHEER ONTBREEKT HET SOMS AAN EEN GOED BEGRIP VAN DE FEITEN. BOSBEHEERDERS KUNNEN GOEDE REDENEN HEBBEN OM BOMEN TE KAPPEN. EN DIE REDENEN KUNNEN PER PLEK VERSCHILLEN. MARTIJN HARMS, BOSWACHTER VAN STAATSBOSBEHEER OP DE HONDSRUG, IS GRAAG BEREID OM UITLEG TE GEVEN OVER HET BOSBEHEER EN EEN PAAR VEELGEHOORDE MISVERSTANDEN UIT DE WEG TE RUIMEN.

Door

Bosbeheer FABELS EN

Staatsbosbeheer is veruit de grootste bosbeheerder in Nationaal Park Drentsche Aa. Het grootste deel van het bos ligt in de zuidelijke helft van het gebied en bestaat uit een aantal grote boscomplexen. Die zijn – zoals bijna al het bos in ons land – aangelegd, met houtproductie als oorspronkelijke doel. Sommige hebben die functie nog steeds. “Qua beheer hebben we hier twee verschillende soorten bossen”, legt Martijn Harms uit. “In Hart van Drenthe heeft Staatsbosbeheer ongeveer tien jaar geleden ervoor gekozen om het bos te veranderen naar een natuurlijk boslandschap. Hier gaan natuurlijke processen bepalen hoe de natuur zich ontwikkelt. De boswachterij Gieten-Borger, waar ik boswachter ben, is ‘multifunctioneel’ bos, waar we natuur en recreatie combineren met houtoogst.”

Duurzame grondstof

Er is een goede reden om in een deel van de bossen door te gaan met houtproductie, stelt Martijn: “We gebruiken allemaal hout, in Nederland gemiddeld één kuub per persoon per jaar, voor meubels, als bouw materiaal, als papier. Alles wat we aan hout uit ons eigen bos oogsten, hoeven we niet uit het buitenland te halen. De herkomst van het buitenlandse hout is vaak onduidelijk of twijfelachtig. Ons hout heeft het FSC-keurmerk, waarmee het aan strenge eisen voldoet. Als je het goed doet, is hout een duurzame grondstof. Als je van een boomstam balken maakt, houdt je de CO₂ vast. En de nieuwe boom die ervoor in de plaats komt, legt weer nieuwe CO₂ vast.”

Waarmee we meteen bij een eerste misverstand zijn beland. ‘Jullie produceren alleen maar voor biomassa’, krijgt

Martijn weleens te horen. Het tegendeel is waar: “Uit deze bossen gaat nagenoeg niets weg voor gebruik als biomassa. We kiezen voor een zo hoogwaardig mogelijke toepassing. Voor zover het hout versnipperd moet worden, wordt het verwerkt tot plaatmateriaal, zoals spaanplaat en MDF.”

Niet meer kap dan vroeger

Misverstand nummer twee: ‘Jullie kappen veel meer dan in het verleden’. Martijn: “Dat is helemaal niet zo. Afgelopen jaar hebben we in Gieten-Borger maar 6.000 kuub geoogst, in 2015-16 was dat nog meer dan 16.000 kuub. Het verschilt heel erg per jaar, maar er zit geen stijgende lijn in. Dat lijkt alleen zo, doordat we het op een andere manier zijn gaan aanpakken. Voorheen waren we elk jaar op veel plekken verspreid door het hele

bos aan het werk. Nu hebben we het bos ingedeeld in vier blokken. Elk jaar zijn we in één blok aan het werk. Daar lijkt het dan heel veel.”

“Het is ook niet zo dat de houthandel bepaalt wat we oogsten, zo van: we hebben zoveel kuub van dat en dat hout nodig. Het bos zelf geeft het aan. Dat wil zeggen, wij bepalen jaarlijks aan de hand van onze toekomstvisie voor het bos wat er weg kan. Dat bekijken we een jaar van tevoren en daarop baseren we ons aanbod aan de handel.”

Zorgvuldig

Het kappen in bossen oogt niet fijn, geeft Martijn toe: “Het ziet eruit alsof er een oorlog woedt, mooier kan ik het niet maken.” Maar: “We gaan wel degelijk zorgvuldig te werk. Voorafgaand aan werkzaamheden gaat een boswachter ecologie kijken welke natuurwaarden er zijn waar rekening mee gehouden moet worden, denk aan dassenburchten, vogelnesten of mierenhopen. Die plekken worden dan gemarkeerd met een lintje en met de kraanmachinist worden er afspraken over gemaakt, die ook op papier worden vastgelegd. De machines volgen vaste oogstpaden, zodat een groot deel van de bosbodem onberoerd blijft. Op de paden leggen we takken om de druk op de bodem te verminderen.”

de bomen het bos

FEITEN

Na de kap volgt in de meeste gevallen aanplant. "In Gieten-Borger planten we per jaar 60.000 nieuwe boompjes. Staatsbosbeheer heeft afspraken met kwekers; voor inheemse boomsoorten gebruiken we in principe autochtoon materiaal. We planten vooral verschillende soorten loofbomen aan. We willen namelijk naar een nog gevarieerder bos; dat is beter bestand tegen klimaatverandering, storm of ziekte."

Letterzetter

Hoe belangrijk dat is, blijkt nu fijnsparren overall in Drenthe massaal het loodje leggen door toedoen van de letterzetter, een klein kevertje dat gangen graaft in de boombast. De achterliggende oorzaak is de opeenvolging van extreem droge zomers, aldus Martijn: "Door de droogte zijn de sparren verzwakt en raken ze hun natuurlijke weerstand tegen plaagdieren zoals de letterzetter kwijt." De sparrensterfte maakt dat Martijn en zijn collega's op grotere schaal bomen moeten kappen dan ze zouden willen, om verdere verspreiding van de letterzetter tegen te gaan en om de veiligheid van bezoekers te garanderen. "Maar we laten ook dode bomen staan waar de schors al af is, dan zitten er geen kevers meer in. We willen immers ook heel graag dood hout in het bos, dat is een verrijking voor de natuur."

Kappen in natuurlijk bos?

In Hart van Drenthe, tussen Hooghalen en Schoonloo, krijgt de natuur steeds meer de vrije hand. Uiteindelijk mag ze hier helemaal haar gang gaan en ontstaat een natuurlijk boslandschap. Maar daarvoor moet eerst de basis goed genoeg zijn en zover is het nog niet. Op veel plekken draagt het bos nog het stempel van het verleden als aangeplant productiebos, met veel uitheemse naaldbomen als Japanse lariks (de naam zegt het al) en douglasspar (uit Noord-Amerika). Om die geleidelijk te laten plaatsmaken voor (loof)boomsoorten die hier van nature voorkomen, wordt ook in deze bossen voorlopig nog gekapt. Houtproductie is hier echter geen doel meer.

FOTO STAATSBOSBEHEER

FOTO STAATSBOSBEHEER

Andere redenen voor boskap

Naast hutoogst, omvorming van het bos en noodsituaties (zoals bij de fijnspaar) kunnen er nog andere redenen zijn om (stukjes) bos te kappen:

- **Cultuurhistorie.** Markantste voorbeeld in Nationaal Park Drentsche Aa: het verwijderen van opslag in De Strubben-Kniphorstbosch een paar jaar geleden, om de historische waarden zoals de eikenstrubben en oude karrensporen beter uit te laten komen. Denk ook aan het herstel van lanen, zichtlijnen en dergelijke in ontworpen landgoedbossen zoals de landgoederen van Eelde en het Quintusbos bij Glimmen.
- **Vervangen van bos door andere natuur, zoals heide.** In de landelijke discussie is dit een hot item, maar in het Drentsche Aa-gebied speelt het slechts op kleine schaal. Het meest recente voorbeeld is het verwijderen van bosopslag op de Vijftig Bunder door Natuurmonumenten, om heide en heischraal grasland hier betere kansen te geven.

De voorbeelden geven al aan dat naast Staatsbosbeheer ook andere natuurbeheerders zoals Natuurmonumenten en de provinciale Landschappen hierbij betrokken kunnen zijn. In tegenstelling tot Staatsbosbeheer hebben deze organisaties echter nergens houtproductie als doel.

Bos erbij

Rijk en provincies hebben afgesproken dat er tot 2030 minstens 18.000 hectare nieuw bos bij komt; het streven is 37.000 hectare. Ook in Nationaal Park Drentsche Aa komt er bos bij. Zo is in de Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa gekozen voor spontane bosontwikkeling op een paar plekken in beekdalen. Daardoor zullen hier enkele tientallen hectares aan waardevolle natte natuurbossen ontstaan. Die hebben ook een positief effect op het leven in de ter plekke beschaduwde beek.

Drentsche Aa! INSPIREERT!

Voor veel mensen – kunstenaars, wetenschappers, natuurliefhebbers en anderen – was en is de Drentsche Aa een bron van inspiratie. In deze rubriek vertellen zij wat het landschap van de Drentsche Aa voor hen betekent.

Wat op de
dageraad

Karin Broekhuijsen legt schoonheid Drentsche Aa-gebied vast

Karin Broekhuijsen raakt niet uitgekeken op Drenthe. Haar laatste twee fotoboeken waren helemaal gewijd aan de provincie waar ze al haar leven lang woont. Op dit moment werkt ze aan een boek over het Geopark Hondsrug, met daarin een prominent aandeel voor het Drentsche Aa-gebied.

Ze ontdekt steeds nieuwe plekjes, maar naar Nationaal Park Drentsche Aa blijft ze terugkeren. “Ik denk dat ik dat toch het mooiste stukje Drenthe vind.” Het Kniphorstbosch, het Ballooërveld en het Amerdiep zijn een paar van haar favoriete plekken, die ze in alle seizoenen fotografeert.

“Sinds mijn twintigste heb ik als zelfstandig fotograaf gewerkt, vanaf het moment dat ik klaar was met mijn driejarige fotografie-opleiding in Den Haag. MTS fotografie en fototechniek heette dat toen. Ik heb altijd portretfotografie en huwelijksreportages gedaan”, vertelt Karin. “Tijdens een herstelperiode na een ziekenhuisverblijf in 2006 ben ik op aanraden van een vriendin gaan wandelen, en toen ontdekte ik opnieuw hoe mooi het buiten is. Ik ben in de natuur gaan fotograferen en van het een kwam het ander. In het begin heb ik nog veel bloemetjes en bijtjes gefotografeerd, maar macrofotografie is niks voor mij. Ik kan niet goed tegen kleine ruimtes, het moet ruim en weids zijn.”

Van driekwart lucht naar driekwart landschap

Wolkenluchten, optische verschijnselen en weersverschijnselen zoals lichtende nachtwolken hebben haar bijzondere belangstelling. Haar weer- en wolkenfoto's trekken al snel de aandacht van meteorologen als Grieta Spanneburg en Reinout van der Born, die haar vragen mee te werken aan boeken over het weer. Haar eerste eigen boek, *Buitengewoon betoverend weer in beeld* uit 2011, is ook aan het weer gewijd. Maar van decor van weersverschijnselen wordt het landschap in de loop van de tijd steeds meer haar hoofdonderwerp. “Laatst zei Reinout tegen me: je bent van weerfotograaf landschapsfotograaf geworden. In het begin waren mijn foto's driekwart lucht met onderaan een streepje landschap, nu is het driekwart landschap met bovenaan een streepje lucht.” Die ontwikkeling gaat gepaard met verdieping. “Door het werk aan mijn fotoboeken kom ik steeds meer te weten over de achtergronden van het landschap, hoe het is ontstaan, de geschiedenis. Ik ben gek op archeologie. Daarom houd ik zo van het Kniphorstbosch en het Ballooërveld met hun grafheuvels en karrensporen. Het gaat voor mij niet meer alleen om hoe mooi iets is, maar ook om wat het is.”

Vrijheid

Terwijl Karin naam maakt als landschapsfotograaf, blijft ze intussen portretten en huwelijksreportages maken. Tot corona daaraan een einde maakt, en dat kon weleens definitief zijn: “Het bevalt me eigenlijk prima zo. Ik kan me nu helemaal richten op het landschap, heb de vrijheid om te gaan waar en wanneer ik wil.” Daarbij houdt het weer een bepalende rol. Zo moet de eerste afspraak voor dit gesprek worden verzet omdat er sneeuw is voorspeld. “En dan móet ik eropuit!” Karin houdt continu de weersverwachting in de gaten; die bepaalt wanneer ze op pad gaat en waar ze heen gaat. Ze weet intussen uit ervaring welk licht en welke effecten ze ergens kan verwachten. “Ik houd van de effecten van zonlicht, de dynamiek van licht en schaduw. Ik ben dol op de dageraad, het warme ochtendlicht, de mist, het mysterieuze. Niets mooiers dan witte wieven in het beekdal. Sowieso ben ik gek op beekdalen. Het uitzicht vanaf de Kymmelsberg, het overstroomde beekdal van Holmers-Halkenbroek. Ik fotografeer ook graag kwel, al houd ik dan verder niet van macrofotografie. De steeds wisselende vormen en kleuren van kwelwater intrigeren me. En daarvoor kom ik in het Drentsche Aa-gebied wel aan mijn trekken.”

Eerlijk

Op Karins website staat haar fotografie omschreven als ‘puur’ en ‘eerlijk’. Wat ze daarmee bedoelt? “Als jij en ik samen ergens naartoe gaan, en je ziet later de foto's, dat je dan denkt, ja, zo heb ik het gezien. Ik bewerk foto's wel, breng bijvoorbeeld meer contrast aan, ‘ontwikkelen’ noemen ze dat. Maar ik maak niet het blauw nog blauwer. Het moet er natuurlijk uitzien, zoals je het in het echt hebt beleefd.”

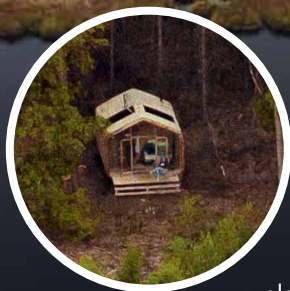
Fotoboeken van Karin

- *Buitengewoon betoverend weer in beeld*, 2011, uitgave Profiel
- *Ode aan het hunebed*, 2019, uitgave Van Gorcum
- *Drenthe door de lens van Karin Broekhuijsen*, 2020, uitgave Van Gorcum
- Daarnaast heeft ze aan diverse boeken meegewerkt, waaronder fotografie-instructieboeken.

Meer info <https://fotokarinbroekhuijsen.nl/>

Drentsche Aa

Nieuw

Cabiners Hart van Drenthe in trek

In het Hart van Drenthe staan inmiddels zeven 'cabiners', kleine verplaatsbare trekkershuisjes midden in de natuur. De huisjes zijn eenvoudig ingericht maar van alle gemakken voorzien, alleen een beetje anders dan anders. De houtkachel dient tevens als kooktoestel; daarmee wordt ook het water verwarmd, dat uit de grond moet worden opgepompt. Zonnepanelen op het dak leveren de stroom. Deze manier van overnachten dicht bij de natuur blijkt aan te slaan; sinds in 2017 hier de eerste cabiner verrees, zijn er talloze enthousiaste bezoekers verwelkomd. Met zeven cabiners is overigens het maximumaantal in dit natuurgebied bereikt. De cabiners zijn geplaatst door het bedrijf Cabiner (<https://cabiner.co>) in overleg met de boswachters van Staatsbosbeheer.

Drijvend zonnepark Tynaarlo

FOTO GROENLEVEN ZONNE-ENERGIE

Het grote zonnepark op de voormalige zandwinplas van Roelofs in Tynaarlo is onlangs met nog eens vier hectare uitgebreid. Zonne-energiebedrijf GroenLeven heeft hier in 2019 een van de grootste drijvende zonneparken van Europa gerealiseerd: op dat moment 6 hectare, bestaande uit 23.000 zonnepanelen en met een vermogen van 8,4 megawatt. Dit is genoeg groene stroom voor zo'n 2.300 huishoudens. Het zelf ontwikkelde innovatieve systeem bestaat uit een duurzame constructie die zorgt voor veel flexibiliteit en rendement. Het maakt gebruik van speciale panelen die licht doorlaten en van lichtstraten, en ook tussen de panelen zit ruimte. Op deze manier blijft zo veel mogelijk licht het water raken. Bovendien wordt de plas nooit volledig bedekt met zonnepanelen, zodat er ruimte overblijft voor flora en fauna.

Herstel randbeplanting Holtesch Hooghalen

Het grootste deel van de Holtesch ten zuidoosten van Hooghalen (tussen het spoor en het Heuvingerzand) is vorig jaar in bezit gekomen van de coöperatie Land van Ons. Deze coöperatie werkt aan herstel van landschap en biodiversiteit door landbouwgrond aan te kopen en die duurzaam en natuurvriendelijk te beheren. Onderdeel van het beheerplan dat zij voor de es heeft opgesteld is herstel van de verdwenen esrandbeplanting aan de westkant, langs de Zwiggelterweg vlakbij het spoor. Het is de bedoeling om in de zuidwesthoek een bosje terug te brengen; hiervoor is echter een bestemmingsplanwijziging nodig. Het noordelijke deel van de voorgestelde esrandbeplanting kan eenvoudiger en sneller worden gerealiseerd. Van de gemeente Midden-Drenthe mag Land van Ons de strook gemeentegrond langs de weg ontwikkelen tot houtwal. Het voorstel is om hier inheemse struikvormers (meidoorn, sleedoorn, vlier, hazelaar, hondsroos, lijsterbes) te planten. Het Gebiedsfonds Drentsche Aa heeft een bijdrage aan dit project toegekend. Het perceel ligt in het Nationaal Park. Voor het bouwland kiest Land van Ons voor gemengde strokenteelt met bloemenranden. Het akkerbeheer wordt uitgevoerd door biologisch-dynamisch boer Kees Sybenga.

EVEN KIEKEN

ZWANEMEERBOS

FOTO RENEE VORENKAMP

Even ten noorden van Gieten ligt het Zwanemeer. Deze plas is in de vorige eeuw ontstaan door zandwinning en inmiddels al vele jaren in gebruik als openluchtzwembad. De naam is echter al veel ouder: op de topografische kaart van omstreeks 1900 wordt het gebied het Zwaanmeerveld genoemd. Nog ouder is het bos rond de plas, het Zwanemeerbos. In 1822 staat het al als bos op de kaart (bron: Topotijdreis). Het is vroeger lange tijd

gebruikt als eikenhakhoutbos en behoort daarmee tot dezelfde categorie oude bossen in het Drentsche Aa-gebied als bijvoorbeeld het Gastersche Holt en de Schoonlooër Strubben. In dit bijzondere bos liggen zo'n veertig grafheuvels uit de IJzertijd. De meeste zijn 'brandheuvels' waarvan de kern uit houtskool van een crematie bestaat, met soms wat resten van aardewerk. Het merendeel werd in 1993/94 bij archeologische

verkenningen ontdekt. Voor die tijd waren er slechts vier grafheuvels in het gebied geregistreerd. De grootste grafheuvel staat bekend als de Konijnenberg en was vroeger een geliefde speelplek voor de jeugd. De grafheuvels zijn in 1998-2000 gerestaureerd. Ze liggen verspreid over drie groepen. De grootste groep, van 26 heuvels, ligt aan een oeroude verbindingroute, de Oude Groningerweg die Groningen met Coevorden verbond.

VOOR DE LENS

'Ik houd van het Drentse landschap. De natuur is voor mij rustgevend. Daarom wandel ik graag, met mijn vriend en mijn hond Diesel. Ik woon aan de rand van Assen en daarvandaan loop ik vaak naar het Drentsche Aa-gebied, richting het dorpje Loon. Ik kan het gebied nooit verlaten zonder dat ik een foto maak van de mooie natuur. De ene keer is dat de beek en de andere keer een landschapsfoto met de zonnestralen er mooi op. Of een mooi kleurspel in de lucht of zonsondergang. Afgelopen winter was zo bijzonder. Ik heb enorm van het Drentsche Aa winterlandschap genoten en leuke foto's kunnen maken. Nu is het voorjaar en zijn de kleuren en geuren en het landschap weer compleet anders. Drenthe is gewoon prachtig.'

Foto en tekst: Willemien Tigelaar

Excursieprogramma

Drentsche Aa

Drentsche Aa HET SPAREN WAARD

Help mee met gift

Heeft het Drentsche Aa-gebied ook uw hart gestolen? U kunt meehelpen het gebied zo mooi te houden door een gift te doen aan het Gebiedsfonds Drentsche Aa. Elke bijdrage, groot of klein, wordt gebruikt voor het onderhoud en waar nodig herstel van dit prachtige landschap. U kunt uw bijdrage overmaken naar IBAN: NL73 RABO 0129.0784.84 op naam van Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa.

Meer weten? Kijk op www.gebiedsfondsrentscheaa.nl.

Gebiedsfonds
DRENTSCHE AA

Bent u al geabonneerd op onze digitale nieuwsbrief? Deze gratis nieuwsbrief komt vier keer per jaar uit. Zie www.drentscheaa.nl/actueel/digitale-nieuwsbrief.

DRENTSCHE AA
NIEUWSBRIEF

@NPDrentscheaa

www.facebook.com/drentscheaa

www.instagram.com/nationaal_park_drentscheaa

Colofon

Secretariaat Nationaal Park Drentsche Aa

Kees Folkertsma, Elaine Sapulete
Postbus 122, 9400 AC Assen
Telefoon: (0592) 365 555
E-mail: drentscheaa@drenthe.nl
Internet: www.drentscheaa.nl

Communicatie en Educatie Nationaal Park Drentsche Aa

IVN Drenthe: André Brasse, Timanca Manak
Postbus 125, 9400 AC Assen
Telefoon: (0592) 371 740
E-mail: drentscheaa@ivn.nl

Teksten en eindredactie

Henk van den Brink, Noordwolde (Gr)

Redactie

André Brasse, Henk van den Brink, Timanca Manak

Fotografie

NP Drentsche Aa (tenzij anders aangegeven)

Grafische verzorging

Docucentrum provincie Drenthe

Cartografie

GIS en Cartografie provincie Drenthe

Druk Scholma, Bedum

Verspreiding Post NL

© Secretariaat Nationaal Park Drentsche Aa 2021
ISSN: 1876-8989

Nederland heeft 21 nationale parken

Door de beperkte oplage van Doorstroom is het niet mogelijk om met een wikkel of print op het blad zelf te werken. De biobased afbrekbare plastic verpakking is vooralsnog de enige oplossing. Mocht u het blad alleen digitaal of zelfs helemaal niet meer willen ontvangen, meld dit dan via drentscheaa@drenthe.nl

